

- **Пряма й непряма мова. Розділові знаки при прямій мові (повторення й поглиблення)**

- 1. Що нам відомо про пряму мову з попередніх класів?**
- 2. З якою метою люди використовують пряму мову? Яка відмінність між прямою та непрямою мовою?**
- 3. Яку структуру мають речення з прямою овою?**
- 4. Які розділові знаки використовуються при прямій мові?**

У процесі спілкування у мовців виникає потреба передавати чи відтворювати висловлювання інших.

Які ж існують способи передачі чужого мовлення?

Способи передачі чужого мовлення

ПРЯМА МОВА

НЕПРЯМА МОВА

ДІАЛОГ

ЦИТАТА

• Що нам відомо про пряму мову?

• *Чужа мова, передана дослівно від імені того, кому вона належить, називається прямою мовою (П, п).*

• *Слова, що вказують, кому належить пряма мова і як вона висловлена, називаються словами автора (А, а).*

ПРЯМА МОВА

супроводжу

СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЧУЖОГО МОВЛЕННЯ

ПРЯМОЮ МОВОЮ

- називають чуже мовлення, передане дослівно, з усіма граматичними, інтонаційними та стилістичними особливостями.

ПРЯМА МОВА

може складатися з одного слова, одного речення і з кількох речень.

ПРЯМА МОВА

вказує на те, хто є мовцем та адресатом, за яких обставин вона висловлена. Таке речення називається

Чи знаєте ви, що пряма мова може передавати: **слова іншої особи, слова самого автора, невисловлені думки**

- **Пряма мова** ("П, П"-
змістове ядро)

- **Слова автора** (А, а
– коментар до чужого мовлення)

- **пов'язуються за змістом та інтонацією, утворюючи особливу синтаксичну конструкцію, - конструкцію з прямою мовою .**

Пряма мова **ПІСЛЯ** слів автора

У липневий вечір якось біля школи ти мені сказала: “Пахнуть матіоли”.

(Д.Луценко.)

А: “П. ”

Он чутливо спить очеретина і шепоче світу: “Не буди!”

(П.Перебийніс.)

А: “П! ”

Я спитав колись у батька: “Ви скажіть мені, на щирість, що найтяжче ранить серце?”

І почув: “Несправедливість”. *(М.Нагнибіда.)*

А: “П ? ”

Пряма мова **ПЕРЕД** словами автора

«Гарна музика»,— шепнула заслух
Дарка
(І. Вільде).

“П”, - а.

“Дивись, коханий мій, дивись! В моїх
очах – весна!” – казала так мені колись
красуня чарівна.
(М.Вороний.)

“П!” - а.

«А куди ви їдете, люди добрі?» —
осмілився спитати Павлусь

(А. Чайковський)

“П?” - а.

Пряма мова **В СЕРЕДИНІ** слів автора

Я сказала: "Я згодна, тату", - і поцілувала
йому руку
(*В.Підмогильний*)

А: "П", - а

..мені сказала: "Здрастуй!" - крізь туман
(*Л.Костенко*)

**А: "П!" -
а**

Дід бурчав: "Тепер би того дощу..." - і
сердився невідомо на кого.

**А: "П..." -
а**

Пряма мова **РОЗРИВАЄТЬСЯ** словами автора.

П – одне речення

“Хіба що... - майже пошепки промовила вона,- я сама спробую”.

“П...-а, - п”.

«Рано ти,— каже батько,— закінчив науку»
(Остап Вишня).

“П,- а, - п”.

«Ні, - зринула думка, - у такий спосіб пожежі не згасити, треба трактором перетнути дорогу стихії!» (В.Скуратівський)

“П, -а, - п!”.

“За що ж, - хто-небудь попитає, - Зозуля Півня вихваляє?” (Л.Глібов.)

“П, -а,- п?”.

Пряма мова **РОЗРИВАЄТЬСЯ** словами автора.

П – кілька речень

«Ходять тут усякі... — бурмоче дід. —
Недавно двоє пройшло» (О. Донченко).

“П...-а. - П”.

«Зажди! — просить хлопчина.— Не
тікай від мене, візьми мене із собою,
перевези!» (Б. Лепкий).

“П!(?)-а.-П”.

“Та ні, я того не кажу, - відповідав
Зінько. – Знаю, що земля це ваша ”

“П, -а. - П”.

«Пізно, Володько,— і додала тим
самим легким смішком: — Ех ти,
сторож!» (І. Сенченко).

“П!(?)-а:-П”.

Завдання 1.

До поданих речень підберіть відповідні схеми

Зразок:

„Яке досконале вміння вести бесіду”, - подумав я мимоволі.

„П” , - а. П - пряма мова, а - слова автора

1. „Десять склянок!” - подумав Климко і уявив купку солі, величеньку таку.

2. „Тато! - згадав я раптом. - Так усміхався тато!”

3. Мені казали: „Колю, ти анархіст”.

4. Я подумав тоді: „Дні коротшають так само непомітно, як і людське життя“, - і пішов на Житній ринок базарувати.

5.«Мила тітонько Дусю, - подумав вдячно, - таких, як ви, стратегів у світі не дуже бага -то!»

6. „Чого ж він ото нічого не показує?" - питають у матері (З тв. Гр. Тютюнника).

Перевір себе:

1. „П?” – а
2. А: „П”, – а.
3. „П!” – а.
4. „П! – а. – П!”
5. А: „П”.
6. „П, -а, -п!»

Перевір себе:

1. „П?” – а - 6
2. А: „П”, – а. - 4
3. „П!” – а. - 1
4. „П! – а. – П!” - 2
5. А: „П”. - 3
6. „П, -а, -п!» - 5

Завдання 3

Усміхнись. *Вставте пропущені розділові знаки.*

1-в.

Не вдалося

Питає батько у сина Васильку ти вже виправив ту двійку, що з математики одержав?»

Виправив татку але лише у щоденнику. В журналі не вдалося бо вчителька на перерві з класу не виходить відповів син.

Усміхнись. *Вставте пропущені розділові знаки.*

2-в.

Відповідь

Якось на уроці вчителька питає Славу Коли ти йдеш по вулиці і бачиш гарний сад а в ньому багато груш і яблук що ти думаєш про того господаря? Чи має він собаку! відповів хлопчик.

Завдання 3

Усміхнись. Вставте пропущені розділові знаки.

1-в.

Не вдалося

- **Питає батько у сина: «Васильку, ти вже виправив ту двійку, що з матема - тики одержав?»**
- **«Виправив, татку, але лише у щоденни - нику. В журналі не вдалося, бо вчителька на перерві з класу не виходить», - відповів син.**

Усміхні .

**Вставте пропущені
розділові знаки. 2-в.**

Відповідь

- **Якось на уроці вчителька питає Славу: «Коли ти йдеш по вулиці і бачиш гарний сад, а в ньому багато груш і яблук, що ти думаєш про того господаря?»**
- **«Чи має він собаку!»- відповів хлопчик.**

Способи передачі чужого мовлення

НЕПРЯМА МОВА

- ❖ **Непрямою мовою називається чуже мовлення, що передається не дослівно, а зі збереженням лише основного змісту висловлювання**
- ❖ **(Дівчина замилювалася квітами і сказала, що вони чудові).**
- ❖ **У непрякій мові втрачається лексична, інтонаційна та стилістична своєрідність чужого мовлення.**

Особливості заміни прямої мови непрямою в різних за метою висловлювання реченнях

Розповідне

сполучники
: що, ніби,
щоб

пряма мова

«Той, хто зневаж-ливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе», - сказав Олесь Гончар

непряма мова

[Олесь Гончар говорив], (що той, хто зневаж-ливо ставиться до рідної мови, не може викликати поваги до себе).

Особливості заміни прямої мови непрямою в різних за метою висловлювання реченнях

Питальні

сполучники
чи сполучні
слова: хто,
що, який,
чий,
котрий, де,
коли, як..

пряма мова

«Чи є що золота
дорожче на
землі?» - у
мудреця
спитали люди

непряма мова

У мудреця
спитали
люди, чи є
що на землі
дорожче
від золота.

Особливості заміни прямої мови непрямою в різних за метою висловлювання реченнях

Спонукальці

сполучник
щоб.

пряма мова

«Синку, ану йди
сюди!»-
попросила
матуся

непряма мова

Матуся
попросил
а, щоб
синочок
підійшов.

Речення з непрямою мовою

Головна частина — слова
автора

Підрядна частина — пряма
мова

Утворюється складнопідрядне
речення із
з'ясувальною частиною

*Підрядна частина
приєднується до
головної*

*сполучниками
підрядності або
сполучними
словами*

Працюємо у парах. Творче конструювання

Завдання перебудуйте подані синтаксичні одиниці:

I студент: на речення з прямою мовою та словами автора;

II студент : на речення з непрямою мовою. Прокоментуйте різницю між ними та їх інтонаційним оформленням.

1. Ні! Я ще жива! Я буду вічно жити! Я в серці маю те, що не вмирає... (Леся Українка)

2. Своєю поведінкою, своїми вчинками не завдавай людині болю, образи, хвилювання. (В.Сухомлинський)

3. Умій підтримати людину, допомогти їй, коли у неї горе.

(В. Сухомлинський)

При заміні прямої мови непрямою

1

Займенники і
дієслівні форми **1-ї**
та 2-ї особи
стають

займенниками і
дієслівними
формами 3-ї
особи

2

Пропускаються
звертання, вигуки,
іноді вставні слова
та частки

**«Три біди є у людини: смерть, старість і погані діти », -
говорить українська народна мудрість.**

*Усуньте помилки, допущені під час
заміни прямої мови непрямою.
Обґрунтуйте свою правку.*

- 1. Редактор попросив новенького, що ти розкажи мені трохи про себе.**
- 2. Пасажир запитав у провідника, чи скоро ви подасте мені чай.**
- 3. Микола, розглядаючи в сутінках засмагле цегляно-червоне обличчя бронебійника, сказав, що ловко ти останній танк підбив.**
- 4. Юнак, зриваючись із місця, гукнув товаришам, що я зараз буду тут, лише на хвилинку забіжить додому.**

Способи передачі чужого мовлення

ДІАЛОГ

- **Діалог — це пряма мова, що передає розмову двох осіб.**
- **Слова кожної особи, яка бере участь у розмові, називаються репліками.**
- **Слова автора супроводжують репліку, якщо не зрозуміло, кому належить пряма мова**

Пунктограми при діалозі

- **Енріко Карузо здійснював турне Америкою. У дорозі його машина зламалася. Співак сказав водієві:**
 - **Поки ти поремонтуєшся, я зайду на найближчу ферму.**

Родина фермера сердечно прийняла артиста, і на прощання господар запитав:

 - **З ким ми мали честь зустрітися?**
 - **Я Карузо, - відповів тенор.**
 - **Боже мій! Ніколи не думав, що я зможу зустрітися з вами! Уяви собі, - звернувся він до дружини, - перед нами легендарний мандрівник, про якого ми стільки читали. -**

**Іноді репліки супроводжуються
словами автора. Побудуйте та запишіть
діалог з реплік**

- Я вже!; та ні, спробував;
запропонував учитель; не минуло
й двох хвилин, як один із учнів;
Вже! що, вже розв'язав?; А тепер
спробуйте розв'язати задачу;**

**Іноді репліки супроводжуються
словами автора. Запишіть текст і
поставте розділові знаки.**

Вже!

- **- А тепер спробуйте розв'язати
задачу,- запропонував учитель.
Не минуло й двох хвилин, як один із
учнів:
- Я вже!
- Що, вже розв'язав?
- Та ні, спробував.**

□ Діалог може бути і в лапках.

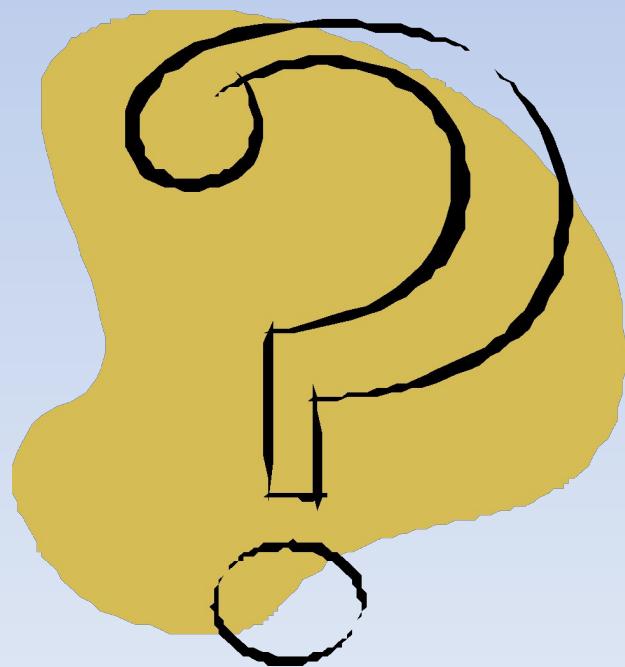
□ Тоді кожна репліка записується одна за одною в рядок, а між репліками ставиться тире.

□ « Що найкрасивіше в світі?» - «Фіалка в горах» - «Що красивіше, ніж фіалка в горах?» - «Любов» - «Що найкрасивіше в світі?» - «Сонце ранкове в горах» - «Що яскравіше від сонця ранкового в горах?» - «Любов».

(Р.Гамзатов)

**Мова однієї особи
в художньому творі –
це ...**

**Мова однієї особи
в художньому творі –
це ...**

МОНОЛОГ

□ Розрізняються монологи, звернені до слухачів, глядачів або читачів, і внутрішні монологи.

□ І ті й другі вживаються для характеристики персонажів і сприяють виявленню авторського ставлення до них.

**Наведемо приклад
внутрішнього монологу
героїні із роману у
віршах Ліни Костенко
“Маруся Чурай”**

Портрет Марусі
Чурай

«Маруся Чурай».

**...Учора хтось жалів мене: причинна.
Така тепер я чорна і худа,
така хистка тепер моя хода.
Вбираю світ порожніми очима.**

**Буває, часом спігну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, -
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,**

**усе як є - дорога, явори,
усе моє, все зветься - Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
що хоч спинись і з Богом говори.**

Домашнє завдання.

Написати твір-мініатюру на морально-етичну тему «Поспішайте робити добро», використавши українську народна мудрість «Три біди є у людини: смерть, старість і погані діти» як тезу, введіть до тексту речення з прямою мовою.

Григорій Тютюнник
(1933—1982)

Ідеалізм мій
полягає
в тому,
що я завжди жду
від людини
хорошого.
Григорій Тютюнник